

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه حکیم سبزواری

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان‌نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد مترجمی زبان عربی

ترجمه ی کتاب «أثر التراث الشعبي في تشكيل القصيدة العربية المعاصرة»

تأثیر میراث مردمی در شکل دهی قصیده ی معاصر عربی

استاد راهنما:

دکتر حسین میرزایی نیا

استاد مشاور:

دکتر عباس گنجعلی

مترجم:

اسماعیل درخشان ویژه

زمستان ۱۳۹۲

سوگند نامه دانش آموختگان دانشگاه حکیم سبزواری

به نام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه بر نگذرد

اینک که به خواست آفریدگار پاک ، کوشش خویش و بهره گیری از دانش استادان و سرمایه های مادی و معنوی این مرز و بوم، توشه ای از دانش و خرد گردآورده ام، در پیشگاه خداوند بزرگ سوگند یاد می کنم که در به کارگیری دانش خویش، همواره بر راه راست و درست گام بردارم. خداوند بزرگ، شما شاهدان، دانشجویان و دیگر حاضران را به عنوان داورانی امین گواه می گیرم که از همه دانش و توان خود برای گسترش مرزهای دانش بهره گیرم و از هیچ کوششی برای تبدیل جهان به جایی بهتر برای زیستن، دریغ نوزم. پیمان می بندم که همواره کرامت انسانی را در نظر داشته باشم و هموعان خود را در هر زمان و مکان تا سر حد امکان یاری دهم. سوگند می خورم که در به کارگیری دانش خویش به کاری که با راه و رسم انسانی، آیین پرهیزگاری، شرافت و اصول اخلاقی برخاسته از ادیان بزرگ الهی، به ویژه دین مبین اسلام، مابینت دارد دست نیازم. همچنین در سایه اصول جهان شمول انسانی و اسلامی، پیمان می بندم از هیچ کوششی برای آبادانی و سرافرازی میهن و هم میهنانم فروگذاری نکنم و خداوند بزرگ را به یاری طلبم تا همواره در پیشگاه او و در برابر وجدان بیدار خویش و ملت سرافراز ، بر این پیمان تا ابد استوار بمانم.

نام و نام خانوادگی وامضای دانشجو

اسماعیل درخشان ویژه

تاییدیه ی صحت و اصالت نتایج

بسمه تعالی

اینجانب اسماعیل درخشان ویژه به شماره دانشجویی ۹۰۱۳۴۶۲۰۵۱ رشته مترجمی زبان عربی مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد تأیید می نمایم که کلیه نتایج این پایان نامه حاصل کار اینجانب و بدون هرگونه دخل و تصرف و موارد نسخه برداری شده از آثار دیگران را با ذکر کامل مشخصات منبع ذکر کرده ام در صورت اثبات خلاف مندرجات فوق به تشخیص دانشگاه مطابق با ضوابط و مقررات حاکم (قانون حمایت از حقوق مولفان و مصنفان . قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی ضوابط و مقررات آموزشی پژوهشی و انضباطی ...) با اینجانب رفتار خواهد شد . و حق هر گونه اعتراض در خصوص احقاق حقوق مکتسب و تشخیص و تعیین تخلف و مجازات را از خویش سلب می نمایم . در ضمن مسئولیت هر گونه پاسخگویی به اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی و مراجع ذی صلاح (اعم از اداری و قضایی) به عهده اینجانب خواهد بود و دانشگاه هیچ گونه مسئولیتی در این خصوص نخواهد داشت .

نام و نام خانوادگی :

اسماعیل درخشان ویژه

تاریخ و امضاء:

مجوز بهره برداری از پایان نامه

بهره برداری از این پایان نامه در چهار چوب مقررات کتابخانه و با توجه به محدودیتی که توسط استاد راهنما به شرح زیر تعیین می شود بلامانع است :

- بهره برداری از این پایان نامه برای همگان بلامانع است
- بهره برداری از این پایان نامه با اخذ مجوز از استاد راهنما بلامانع است
- بهره برداری از این پایان نامه تا تاریخ ممنوع است .

استاد راهنما : استاد راهنمای اول

تاریخ :

امضاء:

تقدیم به:

روح پاک پدر، که عالمانه به من آموخت تا چگونه در عرصه زندگی، ایستادگی را تجربه
نمایم

و به مادرم، دریای بی کران فداکاری و عشق که وجودم برایش همه رنج بود و وجودش
برایم همه مهر

و به:

همسرم، اسطوره زندگیم، پناه خستگی و امید بودنم

سپاس و تشکر :

سپاس بی کران پروردگار یکتا را که هستی مان بخشید و به طریق علم و دانش رهنمونمان شد

و به همنشینی رهروان علم و دانش مفتخرمان نمود و خوشه چینی از علم و معرفت را روزیمان ساخت.

جا دارد که در این جا به رسم ادب از استاد بزرگوارم جناب دکتر حسین میرزایی نیا « راهنمای پایان نامه» و نیز استاد فرزانه ام جناب دکتر عباس گنجعلی «مشاور پایان نامه» تشکر صمیمانه داشته باشم و همچنین از تمامی اساتید محترم گروه زبان و ادبیات عربی دانشگاه حکیم سبزواری که در محضر ایشان علاوه بر دانش ، درس اخلاق و زندگی آموختم، تشکر و قدردانی کنم. در پایان بر خود لازم می دانم از تمامی کسانی که مرا در نگارش این پایان نامه یاری نمودند بویژه دوست عزیزم جناب آقای بایرام مراد مرادی سپاس و قدردانی کنم.

فرم چکیده‌ی پایان‌نامه‌ی دوره‌ی تحصیلات تکمیلی

دفتر مدیریت تحصیلات تکمیلی

نام خانوادگی دانشجو: درخشان ویژه	نام: اسماعیل	ش دانشجویی: ۹۰۱۳۴۶۲۰۵۱
استاد راهنما: دکتر حسین میرزایی نیا	استاد مشاور: دکتر عباس گنجعلی	
دانشکده: الهیات و معارف اسلامی	رشته: زبان و ادبیات عرب	گرایش: مترجمی زبان عربی
مقطع: کارشناسی ارشد	تاریخ دفاع: ۹۲/۱۱/۱۳	تعداد صفحات: ۲۰۹

عنوان پایان‌نامه: ترجمه‌ی کتاب «أثر التراث الشعبي فی تشکیل القصيدة العربية المعاصرة»

کلیدواژه‌ها: شعر معاصر- میراث قومی- اسطوره- باورهای عامیانه

چکیده:

رابطه‌ی شعر با اسطوره رابطه‌ای کهن است که آثار هنری به جا مانده مانند: حماسه‌های بابلی، یونانی و چینی گواه بر این موضوع هستند. آنچه که شاعر معاصر را به طور کلی به اسطوره‌ها و میراث قومی کهن ارتباط می‌دهد همان ویژگی‌های هنری است که اسطوره‌ها از آن برخوردارند، از جمله این ویژگی‌ها: قدرت تشخیص، تجسیم و جان بخشی به اشیای جامد، و آمیختن الفاظ و ساختارهای بیانی با سحر و جادو است که توانایی احاطه و کشف را دارد. کتاب حاضر، حاصل کار پژوهشی است که نویسنده (بلحاج کاملی) هدف آن را روشن ساختن جنبه‌های هنری و معناشناسی شعر معاصر عرب بویژه آن بخش‌هایی را که با پدیده‌ی به کارگیری میراث قومی ارتباط دارد، عنوان می‌کند. همچنین این پژوهش می‌کوشد تا علل پرداختن شاعران معاصر به باورهای عامیانه و روش‌های کاربرد آن و جلوه‌ای که شعر از تعبیر عامیانه به خود می‌گیرد را نشان دهد. این کتاب مشتمل بر یک پیشگفتار و دو فصل و یک خاتمه می‌باشد که نویسنده فصل اول را به عناصر و اصول اختصاص داده و به رابطه‌ی هنر و شعر با آیین جادوگری و افسانه‌پردازی، پرداخته است. اما فصل دوم را به گفتگو درباره‌ی پشتوانه‌های فرهنگی اختصاص داده که شاعر معاصر بر اساس آنها، با میراث قومی ارتباط برقرار کرده است. سپس در سخن پایانی، به جمع‌بندی برخی از نتایج این پژوهش می‌پردازد.

امضای استاد راهنما

فهرست

مقدمه مترجم	۱
مقدمه مؤلف	۴
درآمد	۱۱
فصل اول: عناصر و اصول	۳۲
۱- هنر و جادو	۳۳
۲- اسطوره و شعر	۳۶
۳- ریشه های اسطوره ای قصیده ی عربی	۴۷
الف- رثا و آیین های مرگ	۴۹
ب- هجا و آیین های جادوگری	۵۱
۴- زبان و انواع میراث مردمی	۶۶
فصل دوم: پشتوانه های فرهنگی	۹۲
۱- اسطوره ها و داستان ها	۹۳
الف: کتاب شاخه طلائی	۹۹
ب: اسطوره تموز (خیزش و تولد)	۱۰۱
ج- اسطوره ی پرومتئوس (شورش و سرکشی)	۱۱۴
د- اسطوره ی سیزیف (نماد محکومیت مطلق و شکست ابدی)	۱۲۰
ه - هزار و یک شب	۱۲۴
و - اسطوره ی سندباد (جستجوگری و اکتشاف)	۱۲۵

- ۲- آیین ها و باورها ۱۷۶
- الف- شعر و باور عامیانه ۱۷۷
- ب- محمد خمار کنونی و جستجوی حقیقت میان مردگان ۱۸۷
- ج- تغییر [نگرش] به سمت جادوگری و جستجوی غیب ها (تخریب باهدف سازندگی) ۱۹۳
- د- محمد فیتوری و واکاوی ریشه های گمشده ۱۹۶
- سخن پایانی ۲۰۵
- فهرست منابع ۲۰۹

مقدمه مترجم

اسطوره ها و داستانها چه قدیمی و چه جدید، یکی از گنجینه های با ارزش معرفت و شناخت، به شمار می روند. محتوای آنها بر تاریخ و درک انسان از جهان و تصورات از خودش تکیه دارد. از این رو اسطوره ها و داستان ها یکی از منابع غنی از پژوهش به شمار می روند؛ منابعی که تفکر و نگرش ملتها را به جهان و شناخت مسایل اساسی آن همچون مرگ، جاودانگی، امور مقدس و...روشمند کرده است.

استفاده از رمز و اسطوره، از بارزترین مسائل هنری در شعر معاصر است که توجه انسان را به خود معطوف می کند. این امر چندان عجیب نخواهد بود اگر بدانیم که بین شاعران و رموز و اساطیر، رابطه ای قدیمی وجود دارد. اسطوره و شعر، وابسته به تجربه ی انسان و سرشار از گفته ها و اسرار اوست و از عناصر و گرایش های درونی و زیبایی وی سخن می گوید. بر این اساس می توان گفت، بازگشت شاعر معاصر به استفاده از اسطوره در شعر خود، در واقع، بازگشتی حقیقی به خاستگاه تجربه ی انسان و تلاشی برای بیان امتداد آن در عصر حاضر، با ابزاری بکر است که استعمال روزمره بدان دست نیازیده تا ویژگی قداست و جادوگونه ی آن را از بین برده باشد.

کتاب حاضر، حاصل کار پژوهشی است که نویسنده «بلحاج کاملی» هدف آن را روشن ساختن جنبه های هنری و معنانشناسی شعر معاصر عرب بویژه آن بخش هایی را که با پدیده ی به کارگیری میراث قومی ارتباط دارد، عنوان می کند. این کتاب مشتمل بر یک پیشگفتار و دوفصل و یک خاتمه می باشد.

نویسنده، فصل اول را به عناصر و اصول اختصاص داده و به رابطه ی هنر و شعر با آیین جادوگری و افسانه پردازی، پرداخته است. گفتنی است که هنر در آغاز خود، گونه ای از جادو و عمل آیینی کلامی بوده که اهدافی جادوگرانه (از حیث اجتماعی و اقتصادی) داشته است و به ندرت از لحاظ زیبایی مورد توجه قرار می گرفت. سپس در ادامه، ریشه های اسطوره ای قصیده ی عربی را واکاوی می کند و از رثا و هجا به عنوان قدیمی ترین اغراض شعری که با فعالیت های جادویی و مردمی ارتباط دارد، یاد می کند.

اما فصل دوم را به گفتگو درباره ی پشتوانه های فرهنگی اختصاص داده که شاعر معاصر بر اساس آنها، با میراث قومی ارتباط برقرار کرده است. از این رو شاعر در جستجوی مداوم خود برای یافتن روش های بیانی جدید، هیچ منبع و خاستگاهی را مستثنی نکرده است؛ چرا که همه ی منابع، تا زمانی که منجر به یافتن زبان نو و خیال گسترده می شوند، شایسته ی استفاده هستند. کتاب «شاخه ی طلایی»، اثر جیمز فریزر، نقش بسزایی در آشنا کردن شاعران معاصر با میراث عامیانه ی بشری و ارائه اندیشه های ملل مختلف، طی دوره های تاریخی طولانی داشته است. سپس در سخن پایانی، نویسنده به جمع بندی برخی از نتایج این پژوهش می پردازد.

در پایان لازم است اصول و نکاتی را که در این ترجمه مورد توجه قرار گرفته، ذکر نمایم که

عبارتند از:

- ۱- آشنائی با موضوع مورد ترجمه، با توجه به اینکه رشته ی تحصیلی اینجانب در دوره ی کارشناسی، زبان و ادبیات عرب بوده است.
 - ۲- رعایت امانت و پرهیز از هرگونه دخل و تصرف جز در مواردی که نویسنده از الفاظی همچون «خلیج العربی» و «جمال الدین افغانی»، استفاده کرده بود که با توجه به حساسیت موضوع به «خلیج همیشه فارس» و «جمال الدین اسد آبادی» برگردانده شد.
 - ۳- استفاده از فرهنگ لغت های مناسب همچون فرهنگ لغت آذرتاش آذرنوش، فرهنگ اصطلاحات نجفعلی میرزایی، فرهنگ معاصر عبدالنبی قیم و ...
 - ۴- استفاده از واژگان مانوس در ترجمه.
 - ۵- تا حد امکان اعراب گذاری اشعار موجود در ترجمه، به منظور خوانش صحیح توسط خواننده
 - ۶- معیار فصل بندی بر اساس فصل بندی کتاب می باشد.
 - ۷- توضیحات نویسنده به همان شکل اصلی در پاورقی ترجمه شده و منابع به همان شیوه آمده است.
 - ۸- مطالب و توضیحات اضافی مترجم در پاورقی با علامت [م] مشخص شده است.
- هرچند که هر ترجمه ای خالی از اشتباه نیست اما امیدوارم، توانسته باشم موضوعات و مطالبی را که مد نظر نویسنده ی محترم بوده، به خواننده منتقل نمایم. وما توفیقی الا بالله

مقدمه مؤلف

این پژوهش می‌کوشد تا جنبه‌های هنری و معنانشناسی شعر معاصر عربی، بویژه آن بخش‌هایی را که با پدیده‌ی به‌کارگیری میراث قومی، ارتباطی دارد، روشن نماید؛ چرا که تقریباً همه‌ی دیوان‌ها از نشانه‌های قومی، نمادهای اسطوره‌ای، حال و هوای عامیانه—که برای همه ملموس است—و نیز گاهی از نمادهای افسانه‌ای و تصاویر عامیانه‌ی کهن یا نوین برای بیان درونمایه‌ها و تجارب جدید بهره برده‌اند. از این رو به نظر می‌رسد این پدیده، نیازمند پژوهشی است تا به صورت عمیق، به بررسی معانی آن پرداخته و اصول و خاستگاه فکری و اجتماعی آن را نشان دهد و ارزش هنری آن را مشخص کند.

در همین راستا، این پژوهش در پی آن است که علل پرداختن شاعران معاصر به باورهای عامیانه، روش‌های کاربرد آن و جلوه‌ای که شعر از تعبیر عامیانه را به خود می‌گیرد، نشان دهد. همچنان که پیشنهادهایی در زمینه‌ی برخی اسلوب‌های هنری در به‌کاربردن این باورها ارائه می‌دهد که می‌تواند رویکردها و برجستگی‌های اثر هنری را روشن و در نتیجه شعر را از آفت‌هایی مانند تکرار، تمرکز‌گرایی و سایر لغزش‌های هنری دور سازد. از این میان می‌توان به لغزش‌هایی مانند پیچیدگی حاصل از ناتوانی در نمود یافتن این باورها یا تسلط یکی از جنبه‌های (سستی یا مدرن) بر

دیگری، برداشت نادرست از برخی شخصیت‌ها و رخدادها یا تقلید ناشی از شباهت گزاف در روش‌های به کارگیری باورهای عامیانه، اشاره نمود.

این پژوهش، در پی آن نیست که نقطه‌ی شروع خود را بر نتایج و تحقیقات ثابت شده‌ی قبلی قرار دهد، بلکه می‌کوشد تا این تحقیقات و نتایج را به فرضیه تبدیل کرده و به کمک دغدغه و نگاهی که به آینده دارد و به یاری تلاش ناچیز خود، راهش را بگشاید. از پژوهش‌های پیشگام در این زمینه می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

پژوهشی که اسعد رزوق در اواخر دهه پنجاه، با عنوان «الاسطورة فی الشعر المعاصر» انجام داد؛ این پژوهش بر پایه‌ی رویکرد پژوهشی تی. اس. الیوت استوار است. رزوق در این پژوهش به این نتیجه رسید که میان اسطوره و شعر از لحاظ پیدایش تاریخی، رابطه‌ی محکمی وجود دارد؛ همچنین به کارگیری اسطوره توسط شاعران معاصر، بیانگر بحران فرهنگی انسان، در قرن بیستم است. الیوت، - به عقیده نویسنده - نمونه‌ی برجسته‌ی در تجسم این بحران بود؛ آنجا که با صراحت اعلام می‌کند: تنها راه رهایی از این زمین ویران، بازگشت به دامن آداب و رسوم میراث عامیانه است.

انس داود در پایان نامه دکتری خود، تحت عنوان «الاسطورة فی الشعر العربی الحدیث»، به بررسی پدیده‌ی کارکرد اسطوره و عوامل خارجی تأثیرگذار در به کارگیری آن در شعر نو و معاصر پرداخت؛ این پژوهش از مکتب «إحياء»، آغاز و تا مکتب نوگرایی ادامه می‌یابد که در شعر بدر شاکر السیاب، صلاح عبدالصبور، خلیل حاوی و سایر پیشگامان جنبش نوگرا در شعر معاصر عربی، نمود پیدا کرده است.

نوشته‌های علی عشری زاید در کتاب بهره‌گیری از چهره‌های تاریخی در شعر معاصر عربی «استدعاء الشخصیات التراثیة فی الشعر العربی المعاصر» از این نوع می‌باشد؛ به گونه‌ای که با

مشخص کردن ویژگی‌ها و جلوه‌های [کارکرد اسطوره] و ربط دادن آن به خاستگاه عربی و اسلامی، به بررسی هنری این پدیده پرداخت. [وی در این پژوهش]، غنا و توانایی بازدهی و نوآوری دائمی این خاستگاه را- در صورت کاربرد صحیح آن- نشان می‌دهد.

شوقی ضیف در کتاب خود، شعر و جلوه‌های مردمی آن در طول تاریخ «الشعر وطوابعه الشعبیة علی مرّ العصور»، از دوره جاهلی تا دوران معاصر، سعی در تصحیح باور نادرستی داشت که بر سر زبان مردم افتاده بود، مبنی بر اینکه شاعران عرب از مردم خویش به دور بوده و اشعار خود را برای طبقات فرادست می‌سرودند نه عامه‌ی مردم.

شاید بارزترین موضوعی که بتوان در این تألیفات مشاهده کرد، منحصر بودن بحث و بررسی آنها به اسطوره، بدون پرداختن به دیگر گونه‌های بیان عامیانه است. همچنین تکیه‌ی این تألیفات بر یک طرح کلی، سبب شده تا بسیاری از مسائل اساسی، نادیده گرفته شود؛ مسائلی که موضوعی را از موضوعات دیگر و یا شاعری را از دیگری متمایز می‌کند.

به هر روی، این تألیفات، بهترین منبع برای این پژوهش بودند؛ به جهت آنکه اندیشه‌ها و برداشت‌های شایانی ارائه کردند که موجب روشن شدن بسیاری از جنبه‌های پیچیده گردید. گفتنی است این اندیشه‌ها با هموار کردن راه، گام نهادن در آن راه، میسر نمودند. از جهتی دیگر، این نوشته‌ها، انگیزه‌ی اصلی نگارنده، در انتخاب این موضوع بود؛ چرا که به این نتیجه رسیده بود پژوهش‌هایی که در زمینه‌ی پدیده‌ی به کارگیری میراث عامیانه در قصیده‌ی معاصر، صورت گرفته و آنچه در مورد آن، نگاشته شده، حق مطلب را در مورد بررسی، تحلیل و نتیجه‌گیری در این موضوع، ادا نکرده است و تمامی آنچه نگاشته شده، در مورد جنبه‌های اجتماعی و فکری اسطوره، بدون توجه به دیگر اشکال میراث بوده است؛ به همین جهت این پژوهش، سعی در پر کردن این خلأها دارد و با رویکردی جامع و جدید، از طریق تمرکز بر روی جنبه‌های هنری، به بررسی این پدیده می‌پردازد؛ چرا که این پدیده- آنگونه که برای من، روشن شده است- پدیده‌ای تمدنی و هنری است؛ تمدنی

به این معنا که بیانگر بحران انسان و تمدن جدید است و هنری به این مفهوم که در جستجوی جلوه‌ای جدید برای بیان این بحران است.

عواملی که باعث شد پای در گستره‌ی شعر معاصر بگذارم و به بررسی این جنبه از آن پردازم عبارتند از: باور جدی به این که اگر این جنبه به صورت علمی و اصولی مورد کنکاش قرار گیرد، بسیاری از مسائل و افق‌های مرتبط با ادبیات معاصر گشوده خواهد شد؛ چه آن مسائلی که به دلیل ساختار زبانی و شکل جدید نگارش شعری با ادبیات مرتبط می‌گردد و چه مسائلی که به طور کلی به ارتباط خواننده و مخاطب، مربوط می‌شود. از این رو اهداف این پژوهش عبارتند از:

اول: تمرکز بر روی متن شعری معاصر و بیان عناصر تشکیل دهنده ی هنری و خاستگاه های فکری آن.

دوم: نزدیک کردن این متن به مخاطب، با رفع برخی ابهامات حاصل از به کارگیری اسطوره ها و نمادهای مردمی.

سوم: نزدیک کردن مخاطب به این متن، با ارائه ی ابزارهایی که به او این امکان را می‌دهد تا به ژرفای شعر فرو رود و اسرار آن را دریابد.

پژوهشگر، در نبود پژوهش‌هایی اینچنین و نیز به طور کلی نبود آگاهی از میراث اسطوره های بشری، به دشواری خوانش و فهم صحیح متن شعری معاصر، باور راسخ دارد. چراکه - به نظر ما - این متن، اصولاً بر پایه ی این میراث شکل گرفته و بر یکدیگر تأثیر متقابل داشته‌اند. اینها، گوشه ای از افق های این پژوهش است که در نظر دارد خوانشی جدید ارائه دهد؛ خوانشی که بدون چشم پوشی از ترتیب متن، قالب را فراهم می‌کند، آنگاه که اسطوره به شعر تبدیل می‌شود.

پس از بررسی موضوع و آگاهی از تمامی جنبه های آن، به نظرم رسید بر اساس راهکاری به موضوع پردازم که به اهداف پیش‌رو منتهی شود و آن بیان ساختار این قصیده و خاستگاه‌های

فکری و زیبا شناسی آن است. این امر از طریق بررسی منابع و سوابقی که شاعران از آنها الهام می‌گرفتند و اسلوب‌هایی که به کار می‌بردند، صورت پذیرفت.

با توجه به طبیعت خود موضوع و اهدافی که در پی تحقق آنها بودم، لازم بود بر روی متون شعری و نظریات شاعران در مورد این پدیده، بدون توجه به جنبه‌های ایدئولوژیکی، کار شود مگر در جاهایی که ضرورت اقتضا می‌نمود. شاید همین موضوع سبب شده است تا این پژوهش از بسیاری از مسائل نظری ابزارها- که به منظور همراهی در بررسی متون شعری، آن را برگزیده- با وجود اهمیت آن در این گونه موارد، چشم پوشی کند. جز اینکه طبیعت این موضوع چنین اقتضا می‌نمود که از نظریه پردازان و مقایسه‌ی مستقیم متون خودداری شود. همچنان که، همگام شدن با این نظریات، باعث محدودیت پژوهشگر در بررسی متون و حرکت در مسیری همسو با آنها می‌گردد؛ این‌ها، بخشی از مشکلات نقد معاصر است که درگیر تعاریف و نظریات مختلف می‌شود، بدون اینکه بتواند در اعماق فضای متنی فرو رود؛ فضایی که همواره قواعد کلی را بر نمی‌تابد؛ چرا که این قواعد برای همه‌ی متون قابل تعمیم نیست.

طرح کلی این پژوهش از بررسی متون حاصل شد؛ از نقطه‌ای که جنبه‌ی نظری را در خدمت جنبه‌ی کاربردی پژوهش قرار می‌دهد و درک مفاهیم را تنها در سیاق کلی آن می‌داند. با توجه به این مقدار از فهم و دریافت، این پژوهش در بخش اول به پیشگفتار، دو فصل و خاتمه، تقسیم شد.

برای جلوگیری از تکرار آنچه که در پیشگفتارها شایع شده است، در اینجا تنها به بیان اهمیت میراث قومی در نوشته‌های معاصر، با تأکید بر نخستین نشانه‌های به کارگیری میراث قومی در جنبش‌های نخستین نوآوری در شعر، اکتفا شده است.

فصل اول را به عناصر و اصول اختصاص داده ام و در آن به رابطه‌ی هنر و شعر با آیین جادوگری و افسانه‌پردازی، پرداخته ام. از زمانی که هنر و جادو، تنها به عنوان ابزار و شکل تعبیری یکسانی به شمار می‌رفتند، بین این دو، هماهنگی قوی یافتیم. شکی نیست که قصیده‌ی جاهلی در اغلب جهاتش، ارتباط طبیعی و پذیرفته شده میان شعر و آیین‌های قومی را، چه به لحاظ پیدایش یا کاربرد و چه به لحاظ حال و هوای عمومی که همراه آنها بوده، اثبات می‌کند. با وجود جدایی ظاهری که پس از آن میان این دو [شعر و آیین] رخ داد، رابطه‌ی این دو-آنگونه که این پژوهش نشان می‌دهد- قوی و پابرجاست. جای شگفتی نیست که قصیده‌ی معاصر، سرشار از میراث عامیانه‌ای باشد که گاهی با ایما و اشاره، پوشیده می‌گردد و گاهی به صورت مستقیم با آن [شعر] رابطه برقرار می‌کند.

اما فصل دوم را به گفتگو درباره‌ی پشتوانه‌های فرهنگی اختصاص دادم که شاعر معاصر بر اساس آنها، با میراث قومی ارتباط برقرار کرده است؛ از این رو شاعر در جستجوی مداوم خود برای یافتن روش‌های بیانی جدید، هیچ منبع و خاستگاهی را مستثنی نکرده است؛ چرا که همه‌ی منابع، تا زمانی که منجر به یافتن زبان نو و خیال گسترده می‌شوند، شایسته‌ی استفاده هستند. کتاب «شاخه‌ی طلایی»، اثر جیمز فریزر، نقش بسزایی در آشنا کردن شاعران معاصر با میراث عامیانه‌ی بشری و ارائه اندیشه‌های ملل مختلف، طی دوره‌های تاریخی طولانی داشته است؛ به همین جهت، دیگر آن اسطوره‌ها و باورهای ابتدایی نژادهای بشری، برای شاعر ناآشنا نبود. اکنون می‌توان با ارائه‌ی دستاوردهای تمدنی، ارزش‌های والای انسانی را نشان داد؛ ارزش‌هایی که با وجود اختلاف مکان و زمان، با هم تفاوتی ندارند. همچنین، در جوامع نوین [شخصیت‌های اسطوره‌ای]، همچون: «پرومتئوس»، «تموز»، «سزیف» و «سندباد» دیگر بیگانه نیستند، بلکه برخی از آنها، حضوری پیوسته دارند و در نزد شاعر، از انسان این زمان، نزدیکترند.

سپس در سخن پایانی، به جمع‌بندی برخی از نتایج این پژوهش پرداخته‌ام. بنابراین اگر توفیقی حاصل شده از جانب خدا بوده و اگر به سرانجام نرسد از روی قصد و عمدی نبوده است.

و الله ولی التوفیق....

بلحاج کاملی